

Kassarimaa

Frl. Marie Wahe
 чер. См. Кейнисъ
 Им. Кассаръ на остр. Даро
 Эстлянтск. губ.

20.12.1908

Armas Marie!
 Soovin Sulle südamest rõõmsaid Jõulusi.
 Ela heasti ja tervesti
 Wend August

Frl. Marie Wahe
 Dago Kassari
 üle Keina

23.12.1917

Armas Marie!
 Soovin Sinule õnnistatud pühai ja
 õnnerikkast uut aastad. Sind
 südamelikuld tervitates A. Hanikats.

Laupäeval, 22. juunil 2019

Joosep ja Koit Tikk Lode lahingus langenute mälestusmärgi avamisel. Kassari poiss August Kärner on kivisse raiutud. Koit Tiku fotokogu .

Veel kord vabadussõjalastest

Linda Tikk

Tänavu tähistas Läti Vabariik 100 aasta möödumist võidust Landeswehri üle. Landeswehri sõda (Landesveeri sõda) oli osa Eesti Vabadussõjast ja kestis 5. juunist 3. juulini 1919. Eesti sõjavägi võitles kindral Rüdiger von der Goltzi juhitud väekoondiste ehk baltisaksa Landeswehri (*sk* Landeswehr *maavägi*) ja Saksa sõjaväelastest moodustatud Rauddiviisi vastu.

Joosep Tikk, kes elab nüüd Võrumaal Vana-Vastseliinas, oli juba aasta aega haudunud plaani jaanipäevaeelsest nädalasest ratsamatkast Läti lahingupaikadesse. Plaan sai valmis ja nii kutsus ta ka õe Triinu ja isa Koidi matkale kaasa. Ratsamatk toimus 14.06–23.06.2019.

Päevade kaupa nägi see välja nii:

I Vana-Vastseliina – Vetevana talu Hino järve ääres Missomaal

II Vetevana talu – Lätimaal Alüksne kõrgustikul asuv Jaunlaicene

III Jaunlaicene – Eesti lõunatipu lähedal Peetri jõe ääres paiknev Mäe-Kolga talu

IV Mäe-Kolga talu –

Aumeisteri mõis

V Aumeisteri mõis – Smieltene

VI Smieltene – Liepasmuiža

VII Liepasmuiža – Cēsis – Liepasmuiža

VIII Puhkepäev

IX Puhkepäev

X Liepasmuiža – Skangali – Liepasmuiža

Ratsanike arv varieerus päevade lõikes viieteistkümnest kolmeni (Skangali väljal).

Koit teadis lapsepõlvest, et tema emapoolne vanaisa Hans Metsallik oli Lätis võidelnud, kuid kus ja milal, see oli vajunud unustuse hõlma. Ka onupojad ei teadnud midagi kosta. Siis ilmus aga kevadine Kassarimaa, kus toodi ära kõik Kassari vabadussõjalased. Kui väike olin, oli Suure Ristete (praegu Ristete) õuel väike korsten veel püsti. See oli vanaema jutu järgi Loti Juuli saunakoht. Et Loti Juuli poeg oli Vabadussõjas surma saanud, seda mäletas veel ka onu Meinhard. Nüüd sain siis teada, et langenud poja nimi oli August Kärner (Kerner) ja ta sai surmavalt haavata Lode lahingus.

Kui sellest Joosepile kirjutasin, teatas ta mulle: „Peatume Lode lahinguväljalt 2 km kaugusel Skangalis. Ja põhimõtteliselt võib sättida ennast sinna ka täpselt 100 aastat hiljem. Lode lahing toimus 21. ja 22. juunil.“ Hiljem tuli välja, et seda päeva tähistati seal väga pidulikult. Kalevi pataljon, kuhu ka August Kärner kuulus, avas langenutele mälestusmärgi, kohal oli palju rahvast. Sellist pidulikkust, et kohale vuravad mõlema riigi presidendid, ei osanud keegi oodata.

Ja nii sai sada aastat hiljem ühe noore mehe nimi graniiti raiutud. Seda meest kodukülas enam keegi ei mäleta, kuid Ristete talu praegune perenaine Silvia näitas mulle oma õues kasvavat ilusat kaske, mille oli istutanud August enne Vabadussõtta minekut.

Samast Kassarimaast sain ka Enn Veevo telefoni ja palusin abi Koidi vanaisa teenistuskäigu uurimisel. Ja nii saime teada, et sel ajal oli tema nimi Hans Metslik (hiljem eestistati Metsallikuks). Hans mobiliseeriti 14. detsembril 1918, ta

13. välipatarei sepad võitlesid Lätis Skangali välja lahingutes, kus langes kassarlane August Kärner. Fotol vasakult esimene Koit Tiku vanaisa Hans Metslik. *Koit Tiku fotokogu*

teenis 5. veebruarist 1919 kuni 13. maini 1920 välipatareis (tollases kõnepruugis *väljapatarei*) nr 13, viibides kogu aeg rindeliinil sepana. Paar päeva hiljem juhatas Enn Veevo mind edasi: „Saagas on olemas ühe Väljapatarei nr 13 ohvitseri mälestused, nende järgi oli lahingutee 1919. aasta veebruarist kuni juulini Lätimaal Rūjiena (Ruhja) – Mazsalaca – Valmiera – Cēsis (Võnnu) sihis ja patarei osales praktiliselt kogu aeg lahingutes. 100 lk. Uuri.“ Sain need mälestused Recado abiga välja trükitud ning Koit ja Joosep said oma esiisa Hansu ja ka meie

naabripoisi August Kärneri lahinguteest sisuka ülevaate.

Lahingu toimumise ajal oli Lätis võimul Niedra nukuvalitsus, president Ulmanis oli kukutatud. Mälestustest võib lugeda, et 13. välipatareil, kes asetses Skangali väljal, umbes 10 km kaugusel Lode jaamast, oli 2 haubitsat, 57 hobust ja 80 meest. Riideid ja jala-nõusid nappis. Seppasid oli 10. Vahepeal kehtestatud relvarahu kasutati haubitsate sisselaskmiseks ja kaevumiseks. Võis lugeda, et isegi mürsud võeti lahti ja kaaluti parajaks, et laske-täpsus oleks suurem.

Ajalooline olukord oli selleks ajaks muutunud. Kuramaal paiknevad soomusrongid ei saanud von der Golzile appi tulla, sest raudteerööbaste laiused ei kattunud. Meie vägede hea vastupanu tekitas sakslastes paanikat. Kuigi lahinguid peeti mitmes paigas, mitte ainult Lode jaama juures, vaid kogu Skangali väljal mitmekümne kilomeetri ulatuses, oli Lode lahing märgilise tähendusega. Rauddiviis hakkas taganema ja Cēsis vallutati juba 23. juuni hommikul. Seda võitu tähistame 1934. aastast peale võidupühana.

Eile leidsin ka vanaisa Hansu foto tollest ajast.

Nii sai täiesti juhuslikult üksikutest mõtetest, mälestustest, piltidest ja tegudest tervik.

August Kärneri kohta sain teada põhiliselt Geni ja ühe foto kaudu.

August sündis 1898 ja suri 1919. Ema Juuli (Loopses) Kärner (Kerner) oli sündinud 5. XII 1864 Risti-väljal, 1944 oli ta veel elus. Isa Laas Kerner sündis 1840 Esikülas, oli elanud Undamal, suri 1914 Esikülas.

Augustil oli poolõde Liisa Loopses (sündinud 1889), kes abiellus Tallinnas August Ummermanniga (eestistatud Uuemere,

1897–1932) ja neil sündis 1923. aastal tütar Tisetsile Uuemere (Lessel). Sain proua Galina Lesselilt teada, et nii ema kui ka tütar emigreerusid 1944. aastal poliitilistel põhjustel Saksamaale. Tisetsile lahkus Eestist 10. augustil 1944 ja saabus Saksamaale 13. augustil 1944, ema oli juba seal.

Isa poolt on Augustil poolvend Aleksander (sündinud 1880), kes abiellus Liisa Erikuga (Erik Aseri (Kalda Aser) isapoolne tädi) ja neil oli poeg Endel (1922–1949).

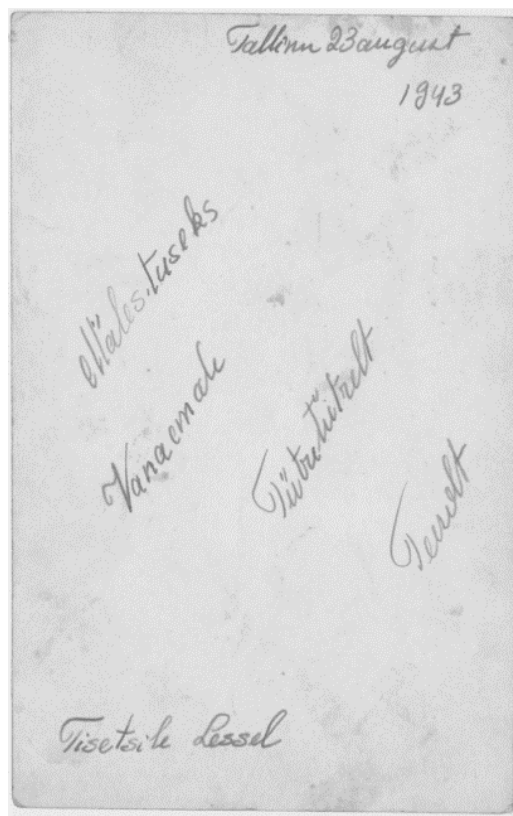
Seotud lood:

1. Ago Pajur. 100 aastat Vabadussõjast.

<https://objektiiv.ee/sada-aastat-vabadussojast-landeswehri-soja-ja-vonnu-lahingu-aarejooni/>.

2. K. Rägo mälestused 13. Väljapatarei tegevusest. www.ra.ee/dgs/_purl.php?shc=ERA.2124.1.664:137.

3. Skangali lahing 100. Kalevlased, Kaljulaid ja Vējonis avavad mälestuskivi Võnnu lahingu aastapäeval koos meie Kassari-maa ratsanikega. www.youtube.com/watch?v=6jmIoHbsb6I.

August Kärneri ema Juuli (Loti Juuli) lapselaps Tisetsile Lessel. *Linda Tiku* fotokogu

11.11.1934 avati Vabadussõja mälestussammas Tartus Pauluse kalmistul. *Tiiu Kopli foto*

10.10.2015 avati Tartus Pauluse kalmistul mälestusväljak Vabadussõjas langenutele. Sambil on ka August Kärneri nimi. *Tiiu Kopli foto*

Kassari mõisa omanik parun Stackelberg perega 1906. aastal. *AM F 18919*

Kassari mõisa viimased päevad

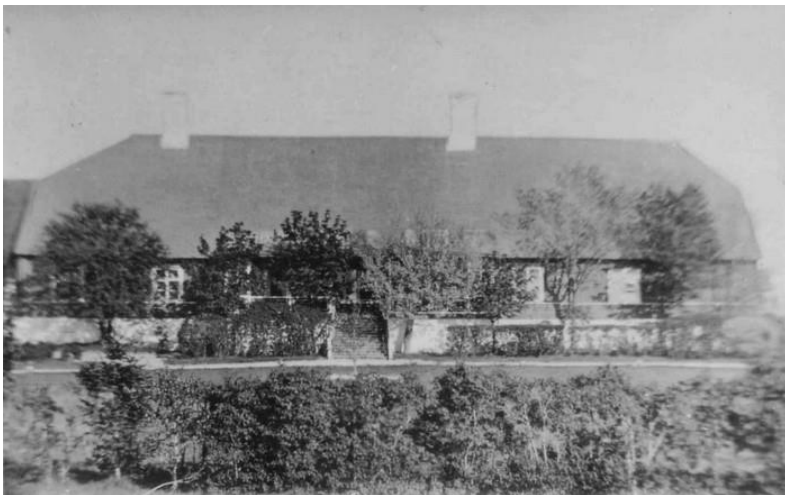
Andres Adamson

Kassarimaa eelmises numbris ilmus Ago Pajuri lühiülevaade 1919. aasta maaseaduse läbiviimisest Käina (tollal veel Keina) vallas. Ruumipuudusel oli see Hiiumaa koguteosest välja jäänud. Tahaksin seda veidi täiendada, eriti mis

puudutab Kassari saart, kuid alustan tausta selgitamisest.

Suurema osa Kassari saarest hõlmas sadakond aastat tagasi samanimeline mõis, väike osa – endine Orjaku laid – kuulus Orjaku mõisale. Pühalepa

ja Emmaste kihelkonna ning Käina ja Emmaste valla piirid kulgesid saarel nende mõisate piiri pidi. See kummalisus tulenes palju vanemast, kesk-aegsest maadejaotusest Liivi ordu ja Saare-Lääne piiskopkonna vahel.

Kassari mõisa peahoone. *HKM Fp 838:4 F 3557*

Mõlemal mõisal olid mujal Hiiumaal pindalalt märksa suuremad, kuid vähese asustusega lahustükid. Peamiselt olid need talude vahel jaotatud metsaheinamaad (*niidid*) ja -karjamaad ning osalt majandatavad metsa- ja võsamaad. Mõlema mõisa ja nende renditalude põllud paiknesid põhiliselt Kassari saarel, mujal oli maad kasutusele võetud ja ka taludele jagatud sedamööda, kuidas Kassaris rahvast aina juurde sigis ja maad nappima oli hakanud. Kassari mõis põlvnes küll vanemast, 16. sajandi algupoolel tekkinud Aunaku mõisast, mille keskus 18. sajandil Kassaris üle oli toodud.

Osa mujal Hiiumaal paiknevatest valdustest ongi seletatav sellega, ülekolimise tõttu olid need ajapikku perifeerseks muutunud. Põhiline selgitus taandub siiski sellele, et Hiiumaa soometsane, pea-aegu asustamata siseosa jagatigi mõisate vahel ära hilja ja võeti tegelikku kasutusse veelgi hiljem. Põllumajanduseks kuidagi-

viisi sobivaid maid oli mõlemal mõisal alla poole pindalast. See oli nõnda ka teiste Hiiumaa mõisate puhul – kõik need olid näiliselt suured, mõned justkui lausa latifundiumid, kuid puhtpõllumajanduslikus mõttes mitte kuigi tulusad. Konkreetselt Kassari mõisa väärtuseks hinnati kümmeaastat enne maareformi, 1909. aastal, küllaltki mõõdukad 165 000 kuldrubla, mis reformimise ajal vastanuks enam kui 26 miljonile Eesti margale. Kuid Esimese maailmasõja ja Vabadussõja aegse laokilejäämise ja laostumise tõttu oluaks õiglane hind ilmselt tunduvalt madalam.

Orjaku mõis. *HKM Fp 2425:3 F 11253*

Hiiumaa – nagu ka Saare- ja Muhumaa – oli selgelt ülerahvastatud, elanikke oli saarel üle kahe korra rohkem kui nüüd. Agraarne ülerahvastatus oli muidugi kogu Eesti häda, suur osa talurahvast oli maata ja mõisate arvelt polnud seda piisavalt juurde saada. Ainuüksi Käina vallas arvati olevat umbes 300 maata peret, s.t perede tollast keskmist suurust arvestades kuni paar tuhat hinge. Saartel oligi maapuudus eriti terav, sest ka põllumaa kvaliteet oli siin märksa kehvem kui mandril. Kõik, mis vähegi kõlbas, oli juba kasutusel. Metsa ja võsa all oli toona lausa mitu korda vähem maad kui praegu, seda ka Eesti kõige metsasemas piirkonnas, Hiiumaal. Seetõttu ei hankinud suur osa elanikest oma elatist mitte ainult maast, vaid merelt ja merest, mitmesugustest tööstustest ja käsitööst (soise ja võsametsase siseosaga Hiiumaal küttepuid tegemisest jms). Samuti käidi mandril

alalisel ja hooajatööl. Nagu saarlased nii polnud ka hiidlased kaua aega kuigi huvitatud talude pärisekstomisest ning eelistasid sageli pigem väiksemaid, n-ö abimajapidamisi, millest ka naispere jõud üle käiks, kui mees mujal või muuga tegevuses. Taluostuks oli raske ka raha koguda, Lõuna-Eestis oli talude pärisekstomine 1860. aastatel alanud kõrgete linahindade ajal, Põhja-Eestis 1880. aastatel, kui mõisate viinavabrikute varustamiseks laienes kiiresti kartulikasvatus.

Hiiumaa jäi mõlemast trendist kõrvale, esimesest üleüldse, teisest suures osas. 1905. aasta revolutsiooni järel avardusid järelmaksuvõimalused, sest peale varasemate aadli krediitkassade (Eesti- ja Liivimaal mitmesugused erahüpoteeqipangad) hakkasid siis Eesti alal pärisekstostu senisest soodsamatel tingimustel krediteerima riiklik Talurahva Põllupank ja eraettevõtte

Doni Agraarpank. Need ostsid maid ja metsi uuteks taludeks tükeldamise eesmärgil kokku ka Hiiumaal. Kassari jäi sellest kõrvale. Orjaku mõisast küll eraldati ja müüdi Doni Agraarpangale üks poolmõisake, ent see asus Kuristes ja oli päris väike, vaid 61 tiinu.

Kassari mõis kuulus 18. sajandist peale suure, vägeva ja paljuharulise Stackelbergide suguvõsa ühele väiksemale ja väetemale harule. Putkaste Stackelbergid olid nende kaugemad sugulased Pidula-Tumala (mõlemad Saaremaal) harust, millest omakorda hargnesid Vormsi, Riisipere jm oksad. Kassari Stackelbergid olid sõna otseses mõttes kolkamõisnikud, oma sugulaste silmis isegi veidi nagu kohtlased, liiga lähedased oma ainsa mõisa ja kodukandi talupoegadele. Näiteks kogu Eestimaad haaranud 1858. aasta rahutuste mahasurumise ajal, kui

karistussalk ka Hiiumaale tuli, polnud Kassari Stackelbergid lasknud oma talupoegadele ihunuhtlust jagada, nad olid vastutulelikku meelt ja humanisust üles näidanud ka varem ning tegid seda hiljemgi.

Talupoegade poolt vaadates see muidugi nii ei pruukinud paista, mõis oli ikka mõis, sellele tuli renti maksta ja sealt lähtusid mitmesugused käsud-keelud. Tahan siiski juhtida tähelepanu asjaolule, et kunagised vastuolud on praeguseks kauge möödanimik, toonased võitlused ammu võideldud ja meie ei pea enam pooli valima. Ei pea üha uuesti võimendama eksiarvamusi või lausa laimujutte. Toon kurikuulsa näite Vaemlast, naabermõisast, kus 1863 suvitas kunstnik Johann Köler ja mõni aasta hiljem toimus Jaan Krossi „Kolmandates mägedes“ tuntuks kirjutatud vabadike (pärast nende protsessimist kõikides kohtuastmetes ja rendi maksmata jätmist

paari aasta vältel) sunduslik ümberkolimine. Mittemende kohtade mõisastamiseks, nagu ikka väidetakse, kuid mis tollal juba puhtjuriidiliseltki võimatu olnuks, vaid varem paljudest lahustükkidest koosnenud renditalude kruntiajamise ning järgneva võimaliku päriseksmüügi eesmärgil. Ükski neist uue elukoha saanud vabadikest nälja-aastal 1868 Peterburi ei sõitnud, erinevalt Krossi loost, ja kogu asi ise oli ette võetud talunike huvides, Vaemla mõisnikest Gernetitest aga on meile ikkagi kujundatud südametute kurnajate kuvand. Tegelikuses olid nad suhteliselt ontlikud tegelased, Köleri sõbrad, tollane pereisa muide väljapaistev tšellist ja pereema laialt tuntud sopran. Lugu ei kajasta niisiis mitte seda, kes nood mõisnikud tegelikult olid, vaid seda, kelle või millena paljud tänini neid näha tahaksid.

Kassari viimasteks mõisnikeks olid maareformi ajal noorukesed õde-venda Sophie Wilhelmine Elisabeth Gabriele ja Justus Heinrich von Stackelberg. Orjaku kuulus Alexander Thomas Eduard Nikolai von Hoyningen-Huenele, kes maailmasõja ajal oli saanud süüdistuse Saksamaa kasuks spioneerimises ja Siberisse saadetud. Kuid alaliselt polnud ta Orjakus nagunii elanud. Temale kuulus ka Emmaste, mille kõrvalmõis Orjaku oli, ent tal oli mõisu ka mandril.

Lääne-Eesti saared olid muust Eestist pool aastat kauem Saksa okupatsiooni all, juba 1917. aasta sügisest peale. Seetõttu polnud seal toimunud oktoobripöördejärgset mõisate sisulist riigistamist enamlaste poolt ega osa baltisakslaste Siberisse küüditamist, siinsed mõisnikud elasid ikka oma mõisates. Ka polnud saartel seetõttu toimunud valimisi Venemaa ja Eesti

Asutavasse Kogusse 1917–1918. Okupatsiooniajal kooriti saari aga sõdiva ja nälgiva Saksamaa toitmiseks samamoodi kui ülejäänud Eestit, ainult et pool aastat kauem. 1918. aasta novembri lõpuks Saksa okupatsiooniüksused lahkusid ja Eesti Vabariik sai hakata oma korda sisse seadma.

Algusest peale oli selge, et see tähendab ka maareformi, see küsimus puudutas kogu rahvast enim, ebaselge oli vaid see, kui ulatuslik see olema saab. Eestlased olid üldiselt väga vasakpoolset ja revolutsiooniliselt meelestatud ning nõudsid ja eeldasid väga radikaalset muutust, aadlilt mõisate tasuta äravõtmist ja talurahvale jagamist. Hiidlased polnud siin erand. Edukas maareform eeldanuks põhjalikku vaagimist ja ettevalmistust, järkjärgulisust, niigi sõjas ja okupatsioonis kõvasti kannatada saanud põllumajandustootmise

jätkusuutlikkusega arvestamist ning mingisugustki baltisakslaste huvide silmaspidamist. Kuid murrangulisel, revolutsioonilisel, ümberjagamise ajal, kui paljud, kellel varem mitte midagi polnud, midagi ka iseendale ihkasid, ei tahtud mõistuse häält kuulata. Kohe ja kõik!

Kroonu ja Talurahva Põllupanga mõisad oli põllutöoministeerium juba novembris-detsembris

1918 üle võtnud, kuid Hiiumaal neid polnud. Saaremaa mässu puhkemisele järgnenud päeval, 17. veebruaril 1919 kuulutati ka Eesti-, Liivi- ja Saaremaa rüütelkonnamõisad (nn landraadi mõisad) riigi omandiks. Pärast mässu mahasurumist otsustati need talurahvale kasutamiseks välja jagada. Ent Hiiumaal polnud ka neid. Samuti polnud saarel mõisu, mille omanikud oleks laokile jätnud ja mida saanuks kohe üle võtta. Eramõisate riigistamise ja laialijagamise küsimus tuli

lahendada aprillis 1919 valitud Asutavas Kogus. Hiiumaal said sotsialistid noil valimistel tänu Kärkla kalevivabriku tööliste ja Suuremõisa moonakatele üksi peaaegu 60 ja koos samuti sotsialistliku orientatsiooniga Tööerakonnaga 80% häältest. 10. oktoobril 1919 Asutavas Kogus vastu võetud maaseadusega sundvõõrandatigi tasu maksmata peaaegu kõik eramõisad.

Maaseadus oli liiga radikaalne, väljastpoolt Eestit vaadates kommunistihõnguline, ja selle eest tuli hiljem vabandust paluda, kui 1926 endistele mõisnikele siiski kahjutasu määrati. Maaseadus oli poliitiline ja rahvuspsühholoogiline paratamatus – seda oli ihatud ja lubatud –, see võimaldas rahvast endiselt iseenesest juba mõttetuks ja mittevajalikuks muutunud sõjas hoida olukorras, kus rahu veel teha ei saanud (sest Antandiga ei võinud suhteid liigselt rikkuda, mis

sest, et lääneriigid ei toetanud tol ajahetkel mitte uusi piiririike, vaid Vene valgeid ja nende abigi oli Eestile peatatud), murdis aadli majandusliku võimu, tegi võimatuks Saksa kolonisatsiooni, mida kardetud oli jms. Kuid majanduslikus mõttes oli reform üsna mõttetu, maapuudust see oluliselt ei vähendanud – ei saanudki ju vähendada, kolmveerand põllumaast oli niigi talurahva käes, kas siis omandis või rendil, ja ülejäänust nüüd loodud 32 000 uut talu olid keskmiselt vaid umbes 16 ha „suured“. Peaks ütlema: väikesed. Nii väikesed majapidamised müügiks suurt midagi toota ei suutnud ja peret ilma kõrvalametiteta ära ei elatanud. Mõisate tükeldamisele järgnes põllumajandustoodangu langus mitmeks aastaks. Asunikutalude tõhusamaks abistamiseks ressursi esialgu polnud. Negatiivset oli veel. Sakslaste ja Saksa-maaga suhete rikkumine oli

lühinägelik, oma ajalooliste vähemuste ja suurte naabritega tuli ja tuleb hoida suhted enam-vähem korras. Nii tollal kui ka nüüd pühaks kuulutatud eraomandi põhimõttele vilistati, juba muinasajal oli maa olnud eraomandis ja eksisteerisid mõisad, aadel oli osalt kohalikku päritolu, tollased mõisaomanikud jumal teab mitmendat põlve heausksed ostjad, kelle omand oli alati olnud omas ajas kehtiva, rahvusvaheliselt tunnustatud ja pädevaks peetud õiguskorra poolt kaitstud. Ühesõnaga, maareform ise oli küll eespool loetletud põhjustel vajalik ja vältimatu, kuid mitte nii radikaalsel kujul. See võinuks olla mõtestatum ja teostuselt korrektsem. Ka suurtootmine võinuks mingil kujul säilida, põllumajandus oli jõudmas mehhaniseerimise ajastusse. Tänapäeval meil põllumajanduses suuremalt jaolt ainult suurtootmine, „mõisad“, ongi ja keegi ei nõua uut maareformi (teise

katse me tegelikult 1980.–90. aastate vahetusel küll juba tegime). Näiteks Soomes on vanad mõisad ka suurmajandite mõttes tänase päevani alles (nende viimased feodaalse päritoluga privileegid kaotati küll pärast Teist maailmasõda).

Et see kõik nii oli, saadi ka tollal aru. Kui 10. oktoobril 1919 Asutavas Kogus maaseaduse üle hääletati, läks see läbi vaid 63 häälega 120st. 27 saadikut polnud kohale tulnud, 20 kohalolijat ei hääletanud, 1 oli erapooletu, 9 olid küllalt julged vastuhäält andma. Ei hääletanud näiteks eelmine peaminister Konstantin Päts (tollal oli valitsusjuhiks juba Otto Strandman), kelle meelest tuli baltisakslastega pehme-malt käituda, ja järgmine, peatne peaminister Jaan Tõnisson, kes võõristas eraomandi igasuguse kompensatsioonita võõrandamist. Ära ei võetud mitte ainult rüütli-, vaid ka kirikumõisaid, mis olid

mõeldud kihelkonna-
kirikute ülalpidamiseks ja
mida üldiselt peeti
koguduse omandiks. Ka
neile ei antud asemele mitte
midagi. Ära võeti ka
mõisate tööstusettevõtteid,
hobused, veised jms.
Loomade ja inventari eest
pidanuks seaduse järgi
maksma õiglase hinna, kuid
ka sellele vilistati ja tasud
arvestati üsna suvaliselt.
Kokku võõrandati varan-
dusi umbes 100 miljoni
kuldrubla väärtuses. Ära ei
võetud välismaalastest
mõisnike omandit, ent neid
mõisaid oli ainult mõni
(Hiiumaal tõi see küll kaasa
pikema käeväänamise
Vaemla ja Aadma mõisa
pärast, mis omaniku poolt
ühele Soome ohvitserile
ettenägelikult rendile olid
antud).

Uus seadus pani asjad
lõpuks liikuma ka
Hiiumaal. Esimese asjana
pidid nüüd (1917. aasta
suvel valitud ja pärast
Saksa okupatsiooni uuesti
tegutsema hakanud)

vallanõukogud moodus-
tama mõisate vara
arvelevõtmiseks ja hinda-
miseks komisjonid. Keina
vallas hakkas komisjon
tööle hilinemisega ja
ebaõnnestunult.

Päevaleht, neljapäev, 8.
aprill 1920:

Maajagamine Hiiu-Keinas

*Aadama ja Kassari mõisate
rahvale jagamine oli 17.
märtsil kohaliku
vallanõukogu koosolekul
maakonnaavalitsuse esitaja
juuresolekul. Mõlemad
mõisad anti ainult üheks
aastaks ühingute kätte
rendile, kuna ühingu
liikmed kolmandiku
mõisast ka ära jaotada
võivad, nimelt 5 tiinu põldu
ja 10 tiinu heinamaad igale
liikmele. Selle juures
jäävad mõisa südamed
alale ja ühingud on
kohustatud nende
korrashoidmiseks
materjaali andma,
näituseks Kassari mõisas
rohuaiale 70 koormat
sõnnikut aastas jne. Ka*

*peavad ühingud kolme kuu
jooksul kõik loomad ja
põllutööriistad mõisale
välja maksma. Neilsamail
tingimistel anti ka Emmaste
vallas olevad Emmaste ja
Orjaku mõisad rahvale.*

*Selsamal päeval saadeti
Keina valla maatameeste
poolt ülemale poole
palvekiri, et ka teised valla
piirides olevad mõisad
rahvale antaks. Kuid, nagu
kuulda, jääb see palve
tähelepanemata, sest
Vaemla mõis olla omaniku
parun Pahleni poolt
kellelegi Soome ohvitserile
kuni 1924. a. rendile antud
ja jagatakse ainult Soome
vabatahtlistele välja.
Putkaste, kui Saksamaal
oleva Eesti vabariigi
äraandja Otto Stackelbergi
mõisa saatus jääb
kohtuvõimude korralduseni
otsustamata, kuna
kirikumõisa maad juba
ennegi kohalikkude
elanikkude vahel ära
tükeldatud on.*

Järgneb

Tunnistame oma allkirjadega, et Kassari mõisa loomakasvatuse Ühisus võlgneb Põllutööministeeriumile 56 karilooma ja 15 hobuse eest kaheksakümend tuhat viissada viiskümend neli (80554) marka, mille eest kohustab 6% aastase ette maksmis- pool oma sellest I mail ja teine pool 1 novembril.

Eelav inventaar on hinnatud 123930 marga väärtusse, millest Ühisus on ära maksanud 35% ehk 43386 markalaenu kohustab Ühisus ära maksta kolme aasta jooksul Haapsala renteisse, see on 2 I novembril 1920 16554 marka; I mail 1921 -16000 marka ; I -"- 1921 -16000 -"- ; I -"- 1922 -16000 -"- ; I -"- 1922 -16000 -"- .

Sel pool nimetatud alus inventaar, mille eest Ühisus võlgneb, on Põllutööministeeriumi oma ja on Ühisusele seniks pantitud kuni võlg makstud saab, seda varandust ei tohi Ühisus müüa ega pantida ilma Põllutööministeeriumi loata.

Haapsalus,
26 aprillil 1920 a.

Kassari mõisa loomakasvatuse Ühisuse liikmed

Tun. Kerner	P. Kriek	P. Lembla
L. Laht	A. Molder	T. Välja
P. Linnuranta	A. Tamme	P. Bollmann
P. Laake	P. Bollmann	P. Kersen
Anto Kikas	L. Molder	A. Kõnnu
L. Kersen	T. Kersen	A. Bollmann
L. Taa	M. Erik	A. Berzen
A. Laake	K. Kivimäe	M. Bollmann
P. Hollmann	L. Molder	T. Korgon
T. Maripuu	P. Leppamaa	P. Kurru
P. Krumholtz	T. Maripuu	

Kassari saare tuulelipud

Helgi Põllo

Mõne viimase aasta jooksul oleme otsinud infot Hiiu maakonnas leiduvate tuulelippude kohta, et seda tulevikku ulatuva teadmisenä muuseumis jäädvustada. Tuulelippude rohkusele ja eripärale osutasid 1920. aastatel juba ka Ernst Ederberg (1891–1973) ja Ferdinand Linnus (1895–1942), kui nad siin taluehitisi ja tarbevara uurimas käisid. Sel ajal tehti suur osa tuulelippudest veel puust, kuid nüüd leidub selliseid vaid mõnes peres. Oleme pildistanud, kogunud ja ka teistes muuseumides üle vaadanud rohkem kui 200 Hiiumaalt ja Kassarist pärit tuulelippu ning tuulevurri (linnupeletajate, tuule kiiruse näitajate jms tinglik nimetus).

Kõige üllatavam on asja juures aga see, et Eestis ei ole seni keegi seda teemat

põhjalikult uurida võtnud ning isegi külaelu ülevaadetes pole sellel rahvakunsti kaunil näitel pikemalt peatutud. Ümberkaudsetes maades on tuulelipp kui esemeliik uurijate tähelepanu alt samuti välja jäänud. Veidi enam on kirjeldatud linnatornide otsas olevaid sepiseid, mis tihti ka tuulenäitajana toimivad. Tõsi, Tallinna tuulelippudest ilmus Valli Konsapi sulest 1966. aastal väike, kuid sisukas raamat. Mõnest kirikulipust on samuti siin-seal juttu tehtud, kuid küla omadest mitte. 2009. aastal sai kaante vahele ülevaatlik trükis Kari Pohjakalliolt „Tuuliviiri-tuhansien tuulien tulkki“, milles vaadeldakse muu hulgas ka ühe Soome maapiirkonna tuulelippe. Temagi toetub üsna palju Konsapi raamatule ja kurdab üldistava materjali vähesuse üle.

Niisiis on küllaga põhjust sellele talukultuuris tasapisi kaduvale nähtusele senisest rohkem tähelepanu osutada. Üks omapärane kommentaar tuulelippude kohta ilmus 1937. aasta 9. juuli Hiiu Teatajas: *Nende ridade kirjutajal on juhus olnud näha talu, kus õuel sirutavad end taewaste kõrguste poole neli ritwa: riigilipu-, tuulelipu- ja piksevarras ning raadio-antenn. Seejuures olid need wardad igaiüks püstitatud iseajal ja seega värvitud ka eri värvisiks. Siin tuleks ette võtta koondamine, käies põhimõtte järele, et üle kahe pika warda olemasolu talu õuel ei ole enam iluks. Lipu- ja piksevarrast saab ühendada, raadioantenniks võib olla ritv maja katusel ning tuulelipp võib puududagi.* Sellist üleskutset kohaliku lehe veergudelt poleks oodanud, kuid nii tõesti kirjutati.

Alljärgnevalt annan esimese väikese ülevaate sellest, kuidas meie senise töö valguses paistab välja Kassari saar. Kuna otsimine ja uurimine jätkub, loodame siinsele kasvõi pisutki lisa saada.

Siiani vanim tuulelipuga seotud jäädvustus Kassarist, mille oleme leidnud, pärineb Johann Naha (1902–1982) 1939. aastal koostatud käsikirjast „Hiiumaa vanemate ajalooliste ehituste, kunstivarade ja kultuuri-loomade mälestusmärkide inventariseerimise katse 1939“. Selles on joonistatud Kassari kabeli tuulelipp, millel aastaarv 1870. Nüüdseks on osa sellest lipust hoiul Hiiumaa Muuseumi kogus ja see on praegugi Kassari muuseumimajas püsivalt eksponeeritud (foto 1).

Foto 1. Kassari kabeli tuulelipp. HKM 3922

Talulippudele J. Naha eriti tähelepanu pöörata ei jõudnud, kuna kirjeldas pigem kirikuid ja mõisaid või muid suuremaid ühiskondlikke hooneid. Teine mees, kes seda teemat Kassariga seoses tähele pani, oli Lembit Odres (1921–2010). Nii pildistas ta 1970. aastate alguses Peedu talu imeilusa lipu (dateeritud 1893, foto 2), Tamme talu uhke, kuid juba alla kukkunud või alla võetud lipu aastaarvuga 1878 (foto 3), ning oma pere suvila ehk Niksu talu tuulelipu (foto 4).

Paljud tuulelipud on oma kriuksuva teenimise praeguseks lõpetanud ning veedavad kusagil kuuri- või aidariiuil vanaduspõlve. Tore, kui info neist tasapisi ikka päevavalgele tuleks. Aga nüüd sellest, mida seni juurde leidnud oleme. Kõigepealt saime rõõmustada, et aastate eest Odrese pildistatud vana Tamme talu lipp on hoiupaigast üles leitud ja alles ning seega vanuselt

Foto 2. Esiküla Peedu talu tuulelipp. Lembit Odres, 1967. HKM

Foto 3. Mäealuse küla Tamme talu tuulelipp. Lembit Odres, 1960-ndate lõpp. HKM

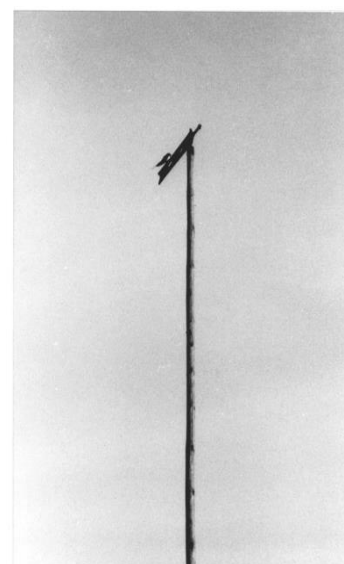

Foto 4. Mäealuse küla Niksu talu tuulelipp. Lembit Odres, 1971. HKM

Kassaris teisel kohal. Esiküla Keldri talu tuulelipp on oma kaunilt sisselõigatud numbrite ja mustritega dateeritud juba aastasse 1928 ehk siis täpselt 50 aastat noorem (foto 5). Praegu on ka see lipp oma töö lõpetanud, kuid endiselt uhke olemisega. Varem õues puu otsas kõrgunud lipu valmimist seostab pererahvas uue elumaja katuse alla saamisega, tegijaks arvatavasti tollane peremees Peeter Nittim (1903–1977) ise.

Järgmine periood, kust tuulelippe leidnud oleme, on 1970. aastad. Kolmel lipul on aastaarv peal (Kassari Koplitamme talu, Taguküla Pööru talu ja Kassari Saviaugu talu). Lisaks veel paar lippu mäletamise järgi umbes samast ajast. Kõigist neist on midagi vahvat silma hakanud. Koplitamme lipp on saatuse vigurdamise tahtel tagurpidi masti otsa saanud (foto 6). Kuna aga mast ise on ka üsna kõrge,

siis alt vaadates ei pane seda tähelegi. Selle lipu valmistas Olev Kopli onu Johannes Kopli umbes sellel ajal, kui Olev hakkas sagedamini merel käima. Lipul on aastaarv 1970. Pööru talu lipp kannab numbrit 1979 ja torkab silma huvitava dekooriga, milleks on kasutatud ankrut, risti ning üht morselaadset märki (foto 7). Kas sellest saab välja lugeda usku ja lootust? Küllap. Lipu on valmistanud Vello Suurvärav, kuid nagu ta ütles, ei mäleta ta täpselt, miks just sellised märgid tuulelipule pani. Saviaugu talu lipu on mäletamist mööda valmistanud Pärnu hõimlased ja sellel seisab arv 1976 (foto 8).

Kuid nagu ikka, on osa lippudest seniajani vapralt tuule käes, teine osa ootab uut ülespanemist, nagu näiteks väike ilus Orjaku Kruusiaugu talu lipp (foto 9). Tundub, et selle lipu plaani on tegija (kahjuks teadmata) maha

joonistanud omaaegselt suitsupakilt. Välja tuli kaunis ja viimistletud väike Vana Toomas.

Mäealuse Niksu talu lipu (foto pärineb 1971. aastast) saatus on praegu meile teadmata. Nagu on lood ka selle puust mehekujuga, mis Niksul millalgi hiljem puukuuri juures tuules uljalt mõõkadega vehkis. Et Kassarimaal 1970. aastatel mujalgi tuulelippe uuendati, kinnitab Harald Suislepa samast ajast pärit luuletus. Usun, et kindlat viidet tuulelipule võib linnamehe sulest uskuda küll. Siinkohal katkend luuletusest „Aega peatamas“ („Lingukivist linavästrikuni“. Tln 1976, lk 36).

*Õhtuks on veskil
neli õige tuulevõtu nurga all kaarduvat
uut tiivaredelit
ja vaikkeledast palgist pöörupuu.
Nagu kunagiste Priidude tehtud.
Ainult veskikivid vaikivad.
Nagu Aja tolmhall suu.
Nüüd jahvatavad nad mälestusi.*

*Katusele meisterdatud **plekist tuulelipp**
pöördub kriuksudes
vesikaarde.*

Suur osa praegustest Kassarimaa tuulelippudest on tehtud pärast 1980. aastat. 1988. aastast on olnud lipp Kassariotsa sadamas, nii vähemalt väidab sellel näha olev aastaarv (foto 10).

Tõsi, lipp ise ei ole praegu enam töökorras. Orjaku Tuletorni kai tuulelipp pärineb mäletamist mööda samuti nõukogude ajast, kuid täpsem aasta inimestel, kellelt küsinud oleme, ei meenu, kuid arvatavalt on seegi pigem 1980. aastatest (foto 11).

Päris eripärane ja uhke lipp kõrgub Ellen Takkini majapidamises Tagukülas

Hargi talus (foto 12). Lipu on 1980. aastate teisel poolel meisterdanud Arnold Takkin ja Aado Vares. Eeskujuks võeti Valli Konsapi Tallinna tuulelipuraamatu 46. leheküljel trükitud pilt Tallinna Vana-Viru ja Uue tänava nurgal olnud tuulelipust. Nime-tähed ja aastaarv peaksid ka kusagil uue lipu peal üsna väikselt jäädvustatud olema, kuigi alt vaadates need ei paista.

Kümnendi saagi lõpetab Kassari kabeli „uus“ lipp aastaarvuga 1990 (foto 13). Kahju küll, aga seegi tuulelipp ei kohtu hetkel Kassari tuultega, kuid

tervitab vähemalt kabelisse tulijaid eeskojas. Rohkem 1990. aastate materjali polegi ette juhtunud, küll aga on näiteid uue aastatuhande algusest.

Üks neist on 2000. aastal valminud Orjaku linnuvaatlustorni katusel (foto 14), teine samas lähedal Kata talus (foto 15). Selle talu lipp on taas Vana Toomase kujuline, aga hoopis teistsugune kui Kruusiaugu talus. Kõrgub see Kata talu kõrvalhoone viiluotsas ja selle sai pererahvas tänutäheks teises peres tehtud tööde eest. Kes selle valmistas, pole neile teada. Linnuvaatlustorni tuulelipu kavandas Tiit Leito, see valmistati tellimise peale Käinas ning pandi üles arvatavasti aasta pärast torni valmimist ehk siis 2001.

Ja siis veel üks, peidus olev värvikaunistustega kala-kujuline lipp sealsamas lähedal Nina talus (foto 16). Lipu kinkis 2000. aasta paiku Ain Koorele omaaegne Käina sepp

Karla Krall.

Uue elamise valmimist tähistab Kassaris Truubi talus Toivo Platovi tehtud noolekujuline lipp aastast 2011 (foto 17). Oma mõneastast kuurielu hakkab lõpetama endine Vetsi talli Pegasusega lipp, mille on teinud Toivo Platov 1990. aastate lõpus (foto 18). Saku õlle-reklaami ja Pegasuse vahel oli selge vihje ja juhatus kõrtsi pikemalt peatuma jäänutele. Lipu ülaosagi pärineb õllemaailmast, selleks on kuldse nupuga õllevaadi kraani käepide. Üks täpsema infota ja end võssa peitnud lipp seisab Esikülas Niidiotsa talus (foto 19). Eks selliseid võib olla veelgi, kuid neid on tõepoolest raske märgata ja pildistada.

Siinkohal tasub mainida ikka ka neid lihtsaid tuulevurre-lippusid, nagu on näiteks Orjakus Porgi talus (foto 20). Sealse lipu on ämmale meeleheaks teinud Johan Arus. Ta valmistas selle käepärasest

puitmaterjalist 2018. aastal ja tegi seda nii, nagu oli oma isalt Ida-Virumaal õppinud. Perekond Loritsa majapidamises Mäealuse külas Õuna talus on kaks lippu. Uhke kukekujuline tuulelipp (foto 21) ja teine, madalam, mis ühtlasi peletab mügriseid (foto 22). Moodsam tuulekiiruse näitaja kerkis Orjakus perekond Tammeveskite õue masti otsa aga hoopis lapse kooliülesande täitmise tõttu.

Sellise tulemuse andis esialgne tuulelippude vaatlemine ja inimeste küsitlemine Kassari saarel. Kui võrrelda aga Kassari lippe ülejäänud Hiiumaa omadega, torkab silma, et siin puuduvad peaaegu täielikult kalakujulised lipud (vaid üks üles-panemata kala Orjakus). Ka hobuseid pole, kui Vetsi Talli tiibadeta Pegasuse kuju kasutamine kõrvale jätta. Domineerivad lihtsamad noole- ja vimplikujulised variandid. Nagu mujalgi, tuleb ikka

ette mõni Vana Toomas. Kokkuvõtvalt saame öelda, et rohkem või vähem on avalikes kohtades oma lipud olemas Orjaku sadamas (Tuletorni kai) ja Kassariotsa sadamas (ei ole töökorras) ning Kassari kabelis (üles panemata) ja Orjaku linnuvaatlustornis. Ülejäänud Kassarimaa lipud püüavad tuult koduõuedes või siis ootavad kuurides-aitades kordategemist ja ülespanemist. Viimaseid on üldarvust natuke liigagi palju. Nagu Hiiumaa maaperedes tavaline, kinnitatakse tuulelipud Kassariski kas eraldi masti otsa, puutüve külge võrast kõrgemale või kõrvvalhoone viiluotsa. Oluline, et toast oleks lihtne vaadata. Aastal 2028 möödub Hiiumaa esmamainimisest 800 aastat. Tore oleks sel puhul kõikjal meile nii iseloomulikud tuulelipud vardasse heisata. Ja kui tuulelippu veel pole, tasub tegemisega peale hakata.

Foto 5. Esiküla Keldri talu tuulelipp

Foto 6. Kassari küla
Koplitamme talu
tuulelipp

Foto 9. Orjaku küla
Kruusiaugu talu
tuulelipp

Foto 7. Taguküla Pööru
talv tuulelipp

Foto 8. Kassari küla
Saviaugu talu tuulelipp

Foto 10. Kassariotsa
tuulelipp

Foto 11. Orjaku
Tuletorni kai tuulelipp

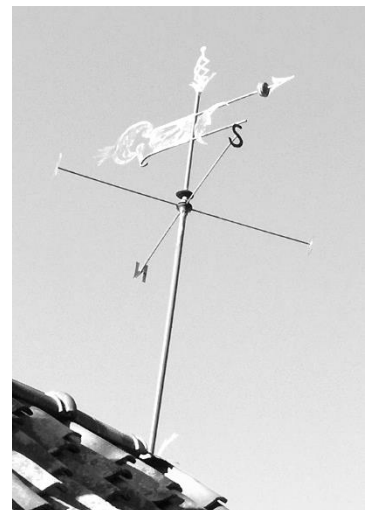

Foto 12. Taguküla
Hargi talu tuulelipp

Foto 13. Kassari kabeli
uus tuulelipp

Foto 15. Orjaku küla
Kata talu tuulelipp

Foto 14. Orjaku
linnuvaatlustorni
tuulelipp

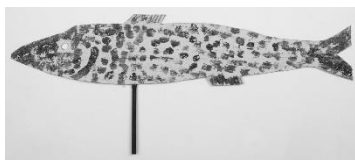

Foto 16. Orjaku küla
Nina talu tuulelipp

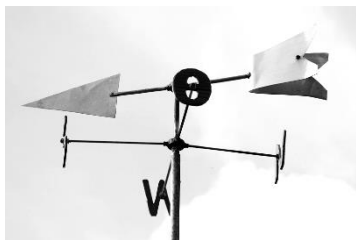

Foto 17. Kassari küla
Truubi talu tuulelipp

Foto 18. Kassari küla
Vetsi talli tuulelipp

Foto 19. Esiküla
Niidiotsa talu tuulelipp

Foto 20. Orjaku küla
Porgi talu tuulelipp

Foto 21. Mäealuse küla
Õuna talu tuulelipp

Foto 22. Mäealuse küla
Õuna talu tuulelipp

Fotode 5–22 autorid on Urmas Liit, Ülle Lorits ja Jaak Sadul.

Kassari saare elanike kiri Hiiumaa valla Käina osavalla valitsusele

26. JUUNI 2019

1. Pöördumise põhjus

Pöördume teie kui Kassari kalmistu haldaja poole. Me ei ole rahul Kassari kabeliaia hooldamisega. Sel aastal on olukord eriti halb. Mullu lubas Tõnu Koppel, et surnuaeda niidetakse kahel korral aastas: 15. juuniks ja 1. septembriks, kuid tänavu seda ei suudetud. Taimestiku hävitamiseks oli mitmes kohas kasutatud mürkemikaali ja niitmine oli jäänud pooleli. 22. juunil peetud kalmistupüha plats oli hoopis niitmata. Puudub kalmistu kasutamise eeskiri (Käina ja Kuriste kalmistul olemas).

On piinlik, et Kassari kabeli ja kalmuaia külastajad leiavad eest korrastamist vajava kalmistu.

2. Kogukonna ootused

Hiiumaa külastajatele väga olulised Kassari kalmistu ja kabel asuvad looduskaitsealal ja on muinsuskaitse all (vt lisa 2). Koguduse vabatahtlikud hoiavad suviti kolmel päeval nädalas kabeli uksi lahti: N, R, L 12–17. Külastatavuse kohta peame arvestust, eelmisel aastal käis surnuaia ja kabeliga tutvumas üle 2000 huvilise. Kalmistuteele oleks vaja paigaldada must kate.

Kogukond on koostanud kalmistu plaani ja seletuskirja. Kultuurilooliste haudade plaaniga saab tutvuda kabeliaia ees asuval stendil. Kassari kabeli seinale oleme paigaldanud mälestustahvli viimases sõjas hukkunud kassarlaste nimedega, kavas on lisada ka Vabadussõjas hukkunud kahe kohaliku mehe nimi.

Arvame, et Kassari saare kogukond on väärtustanud oma kultuuri ja teeb seda ka edaspidi. Ootame omavalitsuselt meie tegevuse toetamist.

3. Ettepanekud

1. Kassari kabeliaias mitte kasutada keemilist umbrohutõrjet.
2. Kalmistut niita I korda 15. juuniks ja II korda 1. septembriks. Haudade pealt mitte niita, mitu korda on põõsad ja lilled hoolitsetud haudadelt maha niidetud.
3. Lõpetada prügi kuhjamine aia taha, olemasolevad kuhjad ära vedada.
4. Paigaldada kalmistuteele must kate.
5. Olukorra parandamiseks palgata kalmistuvaht, inimene, kes teeb kohaliku kogukonnaga koostööd.
6. Kalmistu haldaja ja kasutajate vaheliste arusaamatuste vältimiseks paigaldada teadete tahvel Käina valla kalmistute kasutamise eeskirjaga.

7. Kalmistu haldamisel võtta eeskuju Pühalepa osavallast.
8. Arusaamatuste vältimiseks soovime enne teist niitmist (1. september) niitjaga kohtuda.

Ootame kirjalikku vastust ühe kuu jooksul Kassari Haridusseltsi ajalehe (ilmub 1997. aastast) koostaja Merike Niimanni e-posti aadressil kassariremli@gmail.com.

Pöördumise on koostanud Anu Hülge (anu.hylg@mail.ee; 5667 6177, 469 7118) ja Tiiu Kopli (tiukopli@hotmail.ee; 5347 8572, 469 7141).

Lisa 1. Toetusallkirjad (kahel lehel 53 allkirja)

Lisa 2. Kassari kabeli voldik

Vastus

HIIUMAA VALD KÄINA OSAVALLA VALITSUS

Kassari saare elanikud
kassariremli@gmail.com

Teie: 08.07.2019
Meie: 01.08.2019 nr 7-8/195-1

Vastus pöördumisele

Täname teid pöördumise eest, millega juhite tähelepanu Kassari kabeliaia kasutamise ning hooldamisega seotud teemadele.

Selgituseks kerkinud küsimustele:

1. Esimene niitmine toimus reedel, 14. juunil ja seda tegi ÜKT-d teostav Vello Küttim. Sisuline probleem tekkis niitmise kvaliteedis. Oleksime pidanud selle töö korralikumalt teostama ehk siis veel kord üle niitma.

2. Keemilist umbrohutõrjet on teostatud seni igal aastal. Tulevikus seda enam ei toimu, oleme nõus, et see ei ole hädavajalik sellises kohas. Elle Aasma Põllumajandusameti Taimetervise ja Aianduse Osakonna Lääne Regioonist teostas pärast niitmist kalmistu ülevaatus ja tema sõnutsi

on ainukeseks probleemiks haudade koristamise käigus tekkinud lillede ja okste ladustamine kaevu kõrvale.

3. Viimase kolme aasta jooksul ei ole haudade pealt niidetud ei lilli ega ka põõsaid. Varem oleme sellisest juhtumist kuulnud.

4. Prügi maha panekuks on selleks ette nähtud koht ja seda tähistab ka vastav silt. Olemasolev prügi on juuli lõpuks ära veetud. Kahjuks on osad kalmistu kasutajad valinud prügi maha panekuks just kaevu ümbruse.

5. Kõikidele Käina osavalla kalmistutele sai valmistatud ja 12. juunil paigaldatud uued teadete tahvlid. Kehtivad „Kalmistu kasutamise eeskirjad“ tellisime juuni algul Reko OÜ-st ja kätte saime need 03. juulil ning paigaldasime kalmistutele neljapäeval, 04. juulil, Kassaris konkreetselt pealelõunal kella 15 ajal.

6. Kalmistule viiv tee ei kuulu osavallale, vaid on riigimaantee ja selle mustkatte alla viimiseks peab pöörduma Maanteeameti poole.

Oleme nõus, et kalmistu hooldamise kvaliteeti saab parandada. Ühelt poolt ei ole sel aastal ükski allakirjutanu otse valda helistanud, et operatiivselt teada anda viperustest – nagu nt. see esimese niitmise ebaõnnestumine. Teiselt poolt võiks pikemaajaliselt olla kalmistu hooldamine rohkem kohapealt suunatav ja ka paremini rahastatud, sest süsteemselt võivad tõesti tekkida vead ja hiline mised hetkel, kui valla haldusteenistusel on tippkoormus. Seetõttu teeme ettepaneku kohtuda teemast huvitatud inimestega ja otsida lahendusi, kuidas nii info Kassari kalmistul toimuvast paremini liiguks, kõik detailsemad soovid jõuaksid konkreetse töömeheni kui ka reageerimise võimekus oleks parem. Lepime kokkusaamise aja kokku Kassari Haridusseltsiga.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Hergo Tasuja

Emmaste osavalla vanem

Käina osavalla vanema ülesannetes

Tõnu Koppel 503 9410, tonu.koppel@hiiumaa.ee

Külavanemate valimisest

Ester Tammis, Ühenduse Kodukant Hiiumaa juhatuse liige

Linda Tikk, Kassari Haridusseltsi juhatuse liige

Külavanema teema ei ole uus. Kassari Haridusselts algatas Kassaris külavanemate valimise juba 20. detsembril 1997. Siis valiti Orjakus külavanemaks Aivar Kääramees, Kassaris Tiiu Kopli ning Esi- ja Tagukülas Raul Elmi.

Pika aja pärast taandasid end Tiiu Kopli ja Raul Elmi ning tuli korraldada uued valimised, mis said teoks 24. aprillil 2004. aastal. Uuteks külavanemateks said Heli Tuisk Esi- ja Tagukülas ning Toivo Platov Kassaris, Orjakus jätkas Aivar Kääramees. Nemad moodustasid ka Kassari Külavanemate Kogu. Vähemalt paar korda aastas kutsus Käina vallavanem valla külavanemad ühise laua taha, et kuulata külaelu puudutavaid arvamusi ja ettepanekuid. Palju asjalikku sai ära tehtud. Ka Kassarimaa jõudmine inimeste postkastidesse on külavanemate õlul.

Haldusreformi käigus sai meie väikestest valdadest 2017. aastal üks suur Hiiumaa vald. See muutis õigustühiseks kõik varem kehtinud seadused ja määrused, nii ka Käina Vallavolikogu määruse nr 13 „Käina valla külavanema

statuudi kehtestamine“ (27.11.2003).

2018. aastal valmis Eesti Külaliikumise Kodukant poolt koostatud külavanema statuut, kommenteeritud väljaanne, mis on kooskõlas Eesti Vabariigi kohaliku omavalitsuse korralduse seadusega. Samas jäi külavanema rolli õiguslik sisustamine iga omavalitsuse pädevusse.

Hiiumaa vald kinnitas oma määrusega külavanema statuudi 27.05.2019 (Riigi Teataja IV, 24.05.2019, 18), mis annab võimaluse valida külavanem oma küla või külade piirkonnas. Külavanem on külaelanike ühiste huvide esindaja ja kogukonda puudutavates küsimustes valla partner.

Tekkinud olukorras, kus seni kehtinud statuut tunnistati kehtetuks, oli Kassari saarel vaja valida uued külavanemad. Alustasime Kassari küla külavanema valimise ettevalmistamist kooskõlas uue, 27.05.2019 kehtestatud Hiiumaa valla statuudiga. 30. septembril 2019 korraldasime Kassari külavanema valimise koosoleku. Komistasime inimeste arvu juures, sest statuudi järgi peab

kvoorumiks olema kohal 1/3 rahvastikuregistris olevatest külaelanikest (alates 16. eluaastast) ja edasivolitamise õigust keegi ei oma. Kui osavald võib koosoleku kokkukutsujatele anda teada elanike arvu, siis nn linnakassarlaste aadresse meile anda ei tohi. Jääb loota, et külavanemad saavad elanike abiga koostada oma andmebaasi. Segaseks tegi asja veel see, et hääletamisel loetakse külaelanikeks ka külas olevate hoonestatud kinnistute omanikud, kvoorumi arvestamisel neid aga külaelanikeks ei peeta.

Koosolek luhtus, sest inimesi oli kohal küll rohkesti, kuid paljud olid pelgalt kinnisvaraomanikud ja kvoorumiks vajaminevaid hääli oli oodatust vähem (volitused ja telefoni teel koosoleku ajal saadud hääled ei läinud arvesse).

Edaspidi loodame mõistmist, et meie kõigi huvides on kandidaate esitada ja hääletamiseks kohale tulla. Iga hääle loeb. Külakoosolekuid ei toimu nii tihti, et neil käia ei jõuaks.

Ühenduse Kodukant Hiiumaa laiendatud üldkoosolekul 6. detsembril 2019 Valgu seltsimajas saime valla

esindajalt Ergo Tasujalt teada, et Hiiumaa vald on algatanud meie kogemuse põhjal paranduste tegemise kehtivasse külavanema statuuti.

Anti üle neli ettepanekut:

– Külaelanikeks loetavate inimeste arv võiks olla määratud kindla

kuupäevaga, näiteks jooksva aasta 01.01 rahvastikuregistri ja kinnisturaamatu seisul alusel;

– vähendada kvooti;

– lubada kasutada volitusõigust;

– sätestada, et külavanemal on Hiiumaa vallavolikogul osalemisel

sõnaõigus (tuleneb kohalike omavalistuste seaduse § 58 lg-st 2).

Seega ootame parandused ära ja tuleme külavanemate valimiseks uuesti kokku.

Mulgu talu narmasjuured

Inna Kisel

sündinud 1952

20. sajandi algul elasid Uidukülas Mulgu talus Juhan Mölder ja tema naine Leena. Juhan oli mitmendat põlve Kassari mees, Leena tõi ta tallu perenaiseks Emmaste kihelkonnast Reheseljalt. Juhanil ja Leenal sündis neli last: Amanda (31.01.1902), Jüri (26.08.1904), Helene (17.01.1907) ja Marie (06.08.1909). Vanemad tütre

läksid varakult mandrile leiba teenima (sakste juurde teenijaks) ning nooremad jäid koju. Pere esimesel kolmel lapsel järeltulijaid ei olnud, Mariel sündis 11.04.1933 tütar Milvi.

Milvi abiellus 11.08 Lihulas Muhust pärit Enno Vaskega ja neil sündis 13.05.1952 tütar Inna. Inna abiellus 18.12.1971,

abikaasa Erik Kisel on pärit Harjumaalt (abielu lahutati 03.09.1991). Innal ja Erikul sündis kolm poega: Einari (25.05.1972), Margus (22.04.1973) ja Martin (17.03.1980, suri 28.06.1989).

Einaril on neli last: Joonas Jürgen (25.05.1998), Hannes Hendrik (03.05.2001), Gregor

Gustav (20.03.2007) ja Ireen Ingeborg (03.12.2016).

Margusel on kolm last: Aivar (12.09.1992), Rasmus (21.07.1996) ja Heti Stella (21.07.2011).

Sellel pildil on Inna oma poegade ja nende lastega. Einari ja Margus on oma esimestel suvedel veel Kassaris puhanud, kui vanaonu Jüri Simunal elas, ning hiljemgi Konsus Helga Steinbergil külas käinud, nende

vanemad lapsed on kaasa teinud 1-2-päevaseid kiirvisiite Kassaris (kabeliaeda, Piibuninale, Uidukülla) ja Mulgu talu asukoha (suured saared kunagise väravapaiga kõrval) ära näinud.

Kui ma sel talvel lugesin, et Hiiumaa jõulukuusk oli tehtud puujuurtest ja selle kuuse tähendusest, siis tekkis mul kohe tahtmine anda oma perepildile nimi „Mulgu talu narmasjuured“. Tihedat seost

Kassariga noorimal põlvkonnal enam ei ole, aga teadmine oma päritolupaigast on ikkagi olemas. Ja kui hiidlased juhtuvad tublide Kiselite saavutustest lugema, on ehk neilgi tore teada, et sellenimelised narmaidpidi Kassariga seotud on.

10. juuli 2019

Mulgu talu narmasjuured. Siim Vaikna foto on tehtud 30. augustil 2018 Tallinnas Kalamaja pargis.

Esimeses reas Heti Stella, vanaema Inna Ireen Ingeborgiga ja Einari; teises reas Rasmus, Aivar, Hannes Hendrik ja Joonas Jürgen. Kivil seisavad Margus ja Gregor Gustav.

Aasta 2019

Jaauar

8. Ilmus Kassarimaa nr 44.
17. Hiiumaa kultuurihooaja avaõhtul sai Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa eksperdirühma tunnustuse ehk aastapreemia 2018 Kassari kultuurineljapäevade korraldamise eest Orjaku külamaja perenaine Margit Kääramees.
27. Orjaku külahva, kalurite ja purjetajate kohtumine äsja loodud SA Hiiumaa Sadamad nõukogu liikmete ja tegevjuhiga.
28. Kinoõhtu Orjaku külamajas: „Lotte” ja „Johannes Pääsukese tõeline elu”.

Veebruar

1. Kassari näitetrupi etendus „8-puudane ämm” Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses.
- 7.–10. Tallinnas toimunud siseturismimesil Tourest osalesid Kassari saarelt Dagen Hausi külalistemaja, Roose puhkemaja, Hiiumaa muuseumi, Kassari puhkekeskuse ja Orjaku külamaja esindajad.
15. Rändaja maagilise muusika õhtu Dagen Hausi külalistemajas.
16. II Jääkalafestival Orjaku sadamas, korraldas MTÜ Hiiu Lained. Samal ajal toimusid Eesti meistrivõistlused jääsurfis. Õhtul Orjaku külamajas „Klassikokkutulek 3”.
24. EV aastapäeva tähistamine kodukohvikus Hõng.

Märts

1. Harju-Lääne regiooni konkursil „Noor instrumentalist” said esimese vanuserühma õpilastest kava esituse eest diplomi Käina huvikooli klaveriklassi õpilased Heidi Kirsi ja Linda Lisete Kopli.
8. Kassari puhkekeskuses Hiiumaa ettevõtjate ümarlaud. Naistepäevaüritus „Hingamise hääled – *didgeridoo* rütmid Dagen Hausi külalistemaja kaminasaalis”.
19. Orjaku külamajas kinoõhtu: „Tõde ja õigus”.

23. Dagen Hausi külalistemajas kontsert-õhtusöök, esines džässlaulja Kristin Kalnapek.

Aprill

3. Eesti Päevalehe artikkel „Saarele kolinu: nutsin õhtul patja ja mõtlesin, mida ma Hiiumaal küll ometi teen” Kassari rahvamaja perenaisest Liisi Kummer-Lemanist.
6. Hiiu Lehes artikkel „Väike „Kodutunne” väärt juuksurile”: Kassari rahvamaja kodukohviku Hõng pidajad Liisi Kummer-Leman ja Annika Kääramees remontisid ja sisustasid hea tahte projektina Maret Meimeri juuksuritöökoja.
10. Orjaku kalurite MTÜ Mereküla Kalurite Klubi eestvedamisel (projektijuht Toomas Vikerpuur) ning Euroopa merendus- ja kalandusfondi toetusel valmis Orjaku sadamas merepäästekaatrile vajalik ujuvslipp. Seda katsetati esimest korda 15. aprillil.
25. Kassari puhkekeskuses Hiiumaa turismiliidu sotsiaalmeediakoolituse II osa. Orjaku külamajas kinoõhtu: „Mehed”.

Mai

11. Emmaste laadal olid kauplemas Truubi talu ja Merike Niimann. Orjaku vaatlustornis tähistati ornitoloog Leho Aaslai eestvedamisel rahvusvahelist rändlindude päeva.
16. Orjaku sadamas Hiiumaa ametikooli väikesadaspetsialistide õppepäev „Väikesadam kui kogukonnakeskus”. Korraldajad Orjaku külaseltsi juhatuse liige Margit Kääramees ja sadamakapten Margus Saar.
18. Muuseumiööl „Öös on mustreid” avati kappide näitus. Väljas oli 20 kappi. Kassari kabelis missa, ristimine ja leeripüha. Teenisid õpetaja Kristjan Simson ja Saarte praost Antti Toplaan.
19. Käina laadal käisid kauplemas Tiia ja Enn Uusoja, Merike Niimann, Viive-Kai Rebane ja Truubi talu.

20. Kassari rahvamajas flamenko, vaba tantsu klubi töötuba.
23. KASSARI KULTUURINELJAPÄEVADE (KKNP) 6. hooaja avamine Orjaku külamajas koos Orjaku kalasadama uue sadamabasseini ja merepäästesliipi avamisega. Samuti avati tekstiilikunstnik Lylia Meistri näitus „Aarete saar“ ning tutvustati KKNP sarja programmi, esinesid loominguiline kollektiiv IJU Kintsuviiul ning Leho Aaslaid ja Indrek Kääramees.
- 23.05–19.09 Kassari rahvamajas fotonäitus „Maja elu lugu. Kassari rahvamaja 100 aastat koos EV-ga“. Kolmapäeviti jooga.
24. Kohtumine SA Hiiumaa Sadamad nõukoguga, sadamate arengukava tutvustamine. Tuulekalafestivali eelõhtul loeng-jututuba „Väinamere ahven ja rändeuuring“, esines kalateadlane Lauri Saks. Kassari rahvamajas kogukonna turvalisuse koolituspäev.
25. Kassari rahvamajas mandalatöötuba. Orjaku külaselts ja MTÜ Hiiukala korraldasid Orjaku sadamas X Tuulekalafestivali, projektijuht Margit Kääramees.
30. Rahvamajas Kassari haridusseltsi üldkoosolek. KKNP: avatud Hiiumaa muuseum, Kassari rahvamaja ja Orjaku külamaja.
12. Vetsi Tallis Sõru Jazzi kontsert. Esines Marianne Leiburi trio.
13. KKNP: Orjaku külamajas Sõru Jazzi kontserdid: Liis ja Jaak Lutsoja, Mihkel Mäekalle „Põnevalt läbipõimunud“, Raul ja Carlos Ukareda „Isa ja poja teineteisemõistmine“. Kassari raamatukogus raamatuvahetus „Kassari kapsad“
- 13.06–31.08 „Teeliste kirikud“.
15. Kassari rahvamajas õnnistustseremoonia Bali peapreestrinna Ida Resi Alitiga.
16. Dagen Hausi külalistemajas *djembe* (Aafrika trumm) õpituba, õpetaja Ian Mikael Kirss.
20. KKNP: Orjaku külamajas „IIUKALA Bänd – 10“.
21. III Väike jaanipäeva lihalaat Orjaku sadamas. Katariina Koor lõpetas Käina põhikooli.
22. Kassari kalmistul surnuaiapäeva.
23. Kassari kiigeplatsil jaanituli, esines ansambel Kardemon.
25. Hiiu Purjelaeva Seltsi 20. paadimatku ümber Hiiumaa, start Orjaku sadamast.
27. KKNP: Orjaku külamajas „Laule ja lugusid loomadest“, esinesid Aleksei Turovski ja Anne Adams.
29. Orjaku sadamas Hiiu Purjelaeva Seltsi paadimatka finiš ja tantsupidu matkal osalenutele. Kassari puhkekeskuse kultuuritelgis esinesid Tõnu Timm ja Paul Neitsov.
30. Dagen Hausi külalistemajas *djembe* (Aafrika trumm) õpituba, õpetaja Ian Mikael Kirss.

Juuni

3. Ilmus Kassarimaa nr 45.
4. Laulu- ja tantsupeo peotule teekond Hiiumaal, Orjaku sadamas tantsupidu ja tule teelesaatmine purjelaevaga Hiiu Ingel.
6. KKNP: Sarja „Kolm risti Kassari kohal“ I kontsert Kassari kabelis. Esines plokkflöödiansambel Saksamaalt Eckernfördest. Kassari rahvamajas kontsert „Laulud metsale ja maale“, esines Helen Kooviste.
- 6.06–29.08 Kassari rahvamajas avatud igal neljapäeval kodukohvik Höng.
8. Sõru merekooli filiaalina alustas noorte purjetamisring, juhendas Orjaku sadama kapten Margus Saar. Osalesid Kassari noored.

Juuli

4. KKNP: Helin-Mari Arderi ja Andy Fite'i kontsert Kassari rahvamajas. Kassari rahvamajas kirbuturg.
7. XXVII laulupeo „Minu arm“ suurkanterdi otseülekanne suurel LED-ekraanil ühisvaatamiseks ja kaasalaulmiseks Orjaku külamajas.
9. Kassari kultuuritelgis Ivan Orav.
11. KKNP: Rahvamajas Lauri Saatpalu ja Jaan Söödi kontsert „Olemise tahumatu kergus“. Kassari raamatukogus raamatuvahetus „Kassari kapsad“.

12. Sarja „Kolm risti Kassari kohal“ 2. kontsert: „Viiskümmend päikest“, esines Sakarias Jaan Leppik.
- 12.–13. Orjaku külamajas festivali Kassari Kitarriid kontserdid. Esinesid Raul Ukareda ja Raul Vaigla, Peeter Rebane, Vaiko Eplik, Märten Kross, Peeter Metsar, Toomas Rull, Kiur Aarma, Raun Juurikas, Eduardo Agni (Brasiilia) ning Tõnis Mägi ja Kärt Johanson. Korraldas Krossi Talu Loominguline Keskus.
13. Kassari kabelis Brasiilia kitarristi Eduardo Agni kontsert.
- 13.06–19.09 Kassari rahvamajas Liia-Lüdig Algvere illustratsioonide näitus.
14. Dagen Hausi külalistemajas *djembe* (Aafrika trumm) õpituba, õpetaja Ian Mikael Kirss.
Orjaku sadamas Vana Baskini Teatri komöödia „Kas hakkame seksima?“.
15. Dagen Hausi külalistemajas tangoõhtu.
16. Kassari puhkekeskuse kultuuritelgis „Piip ja Tuut lähevad kosja“.
17. Kassari puhkekeskuse kultuuritelgis Sepo Seemanni „Mees ja mootorrattaõpik“.
18. KKNP: Orjaku sadamas Koit Toome ja Hanna-Liina Vösa kontsert „Õnne hoidma peab“, korraldas Tartu Kontsertkorraldus.
19. Kassari kabelis Hiiu Folk, esines Maimu Jõgeda akordionil.
20. Kassari kabelis Hiiu Folk, esinesid Jaak Johanson kitarril ja Krista Citra Joonas lauluga.
Avatud talude päev Kassari saarel, avatud oli Dagen Hausi külalistemaja.
21. Kassari rahvamaja õuel esietendus „Pärlipüüdjad“. Miervaldis Birze „Kalmaari konservid“ oli Kassari haridusseltsi näitlejatele kohandanud Raivo Rüütel.
Osades:
Pensionär, juubilar – Evi Sadul,
raamatupidaja Peeter Krumm – Sander Kopli,
tema naine Leila Krumm – Ulvi Uusoja,
loomapidaja Siiri Põllu – Tiivi Lipp,
tema mees Toomas Põllu – Rait Üksik,
ajakirjanik Villu Raadik – Fred Kotkas,
juuksur Barbi – Annika Kääramees,
restorani omanik Viktooria Pilt – Kairi Reintal.
Kassari kabelis Hiiu Folk, esines Eva Väljaots kandel.
25. KKNP: Kassari rahvamajas kontsert „Nunnu ja Rockstar“. Õe-venna duo Saaremaalt, Hanna-Leana Taoubi (vokaal) ja Henri Kuus (kitarr).
26. Kassari rahvamajas hingamisõhtu „Hinga end elama“.
Orjaku külamajas festivali Hiiumaa Homecoming kontsert, esinesid kammermuusikud üle ilma ja Kärkla kammerkoor.
- 26.–28. Eestimaa külade XII maapäevast Räpinas võtsid osa Heli Tuisk, Ester Tammis, Toivo Platov, Evi Sadul ja Merike Niimann. Hiiu Leht 30.07.2019.
31. Kassari rahvamaja õuel näitemäng „Pärlipüüdjad“.

August

1. KKNP: Hiiumaa kohvikupäevade Kassari päev. Viis ühepäevakohvikut saare eri paigus:
MAGUS MARI MEITELE JA TEITELE Esikülas Uus-Hansu talus;
TRIINU JUURES Esikülas Triinu talus;
ROHELINE ROOS Orjakus Roose puhkemajas;
RÄNDAJA UNISTUS Orjaku sadama külamajas. Päeva lõpetas kontsert „Olin noor ja tegin tükka“, esinesid Jaanus Jantson, Margus Põldsepp ja Marko Matvere;
NINA HOF CAFÉ Orjakus Dagen Hausi külalistemajas. Kohvikupäeva lõpetas Kristin Kalnapeki maagiline kontsert mõisapargis.
Kassari rahvamajas „Luule lood“ – poolhiidlase Konsu Luule meenutusi suvedest vanaema juures Kassaris.
Kassari rahvamajas kirbuturg.
2. Kassarit ja Aino Kalda maja külastas soomlanna Silja Vuorikuru, kes on kirjutanud elulooraamatu „Aino Kallas. Maailma südames.“ Hiiu Leht 30.07.2019.
Kassari kabelis gambakontsert, esinesid Peeter Klaas ja Mikko Perkola.
3. Sarja „Kolm risti Kassari kohal“ 3. kontsert Kassari kabelis, esines Nõo kiriku meesansambel.
- 3.-4. Kassari rahvamaja õuel „Pärlipüüdjad“.
5. Dagen Hausi külalistemajas tangoõhtu.

6. I Oti regatt ehk Hiiumaa purjetamise MV Optimisti klassis. Korraldas Jahtklubi DAGO.
Kassari kultuuritelgis Indrek Taalmaa püstijalakomöödia „Onu Heinari lood”.
8. KKNP: Orjaku külamajas kontsert. Pille Lille Muusikafond esitles: Indrek Liit. Tangod „Elu ilu”. Esinesid Virgo Veldi (saksofon), Andreas Lend (tšello) ja Jaak Lutsoja (akordion). Kavas: Indrek Liit ja Jaak Lutsoja.
Kassari rahvamajas „Johansonid & iirlased: Sean Garvey, Sean Og Garvey, D. O'Hanlon”.
9. Hiiumaa puhkpillipäevade kontsert Orjaku külamajas, esines Paide linnaorkester.
Moe Muusa disainivabriku ning Toomas Altnurme loomingu näituse avamine Kärldas Liisi Kummer-Lemani Moe Muusa disainivabrikus.
11. Kassari rahvamajas Anna ja Erki Pärnoja kontsert.
15. KKNP: Orjaku külamajas eesti keele aastale pühendatud luule- ja muusikaõhtu „Aga armastusel on metsalinnu süda”. Esinesid Kristiina Ehin ja Silver Sepp.
Kassari raamatukogus raamatuvahetus „Kassari kapsad”.
17. Kassari puhkekeskuses V Hiiu kala- ja õllefestival. Korraldaja MTÜ Hiiu Lained.
18. Rahvatantsutrupi Pääsuke esinemine Kassari rahvamajas.
22. KKNP: Kohtumine kunstnikuga: Lylian Meister Orjaku külamajas.
- 23.–25. Dagen Hausi külalistemajas vesivärvide õpituba Anna Mihhailova juhendamisel.
24. Kassari rahvamaja sees ja õuel 16. Hiiumaa külade päev. Arutleti külavanema, vabatahtlike kaasamise ja prügiveo teemadel. Muusikalise ja tantsulise tervituse töid folkloorirühm Dagö Kärldast, rahvatantsurühm Tulilinnud Tallinnast ja harfimängija Kreet Rosin Haanjust. Korraldas Ühendus Kodukant Hiiumaa.
29. Orjaku külamajas kinoõhtu: „Lahuta, et armastada”.
31. Muinastulede öö tähistamine Orjaku sadamas. Kohaletunud said nautida vanast õngepaadist tehtud muinastuld, selle süütamisel puhus jahisarvesignaali Hanno Riismaa. Mäeotsa Indrek, Kruusiaugu Rein ja Pihla Toomas olid

lõkkemeistrid, Veskitamme Aivar korrastas platsi ja Kalda Harri tõi lõkkematerjali (see täitis Mäeotsa vana õngepaadi ja põles kaua-kaua). Väljasõite merele tegid puulaev Lisette ja raudlaev Katrin. Külamaja kohviku hooaeg lõpetati, tantsuks mängis IIUKALA Bänd.

September

12. KKNP: Orjaku külamajas film „Kui ema on ära”. Kassari raamatukogus raamatuvahetus „Kassari kapsad”.
19. Kassari rahvamajas KKNP hooaja lõpetamine. Kaasahaaravad Kassari Muusad täitsid ruumi hääle, heli ja rütmidega. Avatud kodukohvik HÖNG.
- 19.–20. Itaalias toimusid maailma-meistrivõistlused noorhobuste kestusratsutamises. 120 km distantstil saavutas kaks Kassarimaal kasvanud hobust märkimisväärse tulemuse (62st startinud hobusest lõpetas distantssi 30): Taavet Tikk hobusel Meriin sai 22. koha, Katriin Kalle ponil Mister Tondi 30. koha (MTÜ Kassari Ratsamatkad).
21. Lepa Anna 125. sünniaastapäeva tähistamine Kassari rahvamajas.
28. Maale elama päeva raames oli avatud kodukohvik HÖNG.
29. Maal elamise päev, Orjaku külamajas „Vanamehe film”.
30. Kassari külavanema valimise koosolek rahvamajas.

Oktoober

5. Kirikus abiks olnud inimeste ekskursioon teistesse Hiiumaa kirikutesse ja kabelitesse.
10. Algas Orjaku külamaja võimlemishooaeg. Treeningud toimuvad igal laupäeval, vaheldumisi jooga ja *shindō*. Juhendavad Alne Lepna ja Kadi Männamaa, täpsem info Orjaku küla Facebooki-lehelt.
13. Lõikustänapüha jumalateenistus ja ühine kohvilaud Kassari kabelis. Teenis õpetaja Triin Simson.
26. Kärkla kultuurikeskuses esitleti Vaapo Vaheri „Hiiumaa kirjanduse lugu”. Raamatu valmimisele aitasid fotode ja faktitäpsustustega kaasa ka Kassari inimesed: Maie ja Tiiu Nittim, Evi Sadul ja

Vello Suurvärav, Reet Saarinen, Krista Kivistik, Reet Kääramees, Valve Toompere, Ruth Vaim, Sirje Suuster, Viiu Adamka jmt. Samuti on teoses käsitletud Kassari kirjanikke ja tsiteeritud Kassarimaas ilmunud kirjutisi. Üritusel käisid Tiiu Nittim, Eva Laur, Tiia Karapetjan, Linda Tikk, Merike Niimann, Tiiu ja Tuuli Kopli, Kati Kukk, Helgi Põllo ja Anu Hülgi. Sügisvaheaja pannkoogid kodukohvikus Hõng ja Kärkla nukuteatri „Hiiumaa haldjalood“ Kassari rahvamajas.

27. Eesti Televisioon näitas „Töörööbikute“ 80. osas Kassari mesinike Jüri ja Viive-Kai Rebase tegemisi.
29. Loova Hiiumaa strateegia avalik arutelu Kassari rahvamajas. Korraldaja Hiiumaa Arenduskeskus.

November

- 28.-29. Kassari rahvamajas „Vaimse tervise esmaabi“ koolitus. Osales Anu Hülgi.

Detsember

- 5.–19. Kassari muuseumimajas jõuluüritus.
6. Ühenduse Kodukant Hiiumaa eestvedamisel arutelu Valgu seltsimajas. Kõne all olid külaelu areng, turvaline küla, koostöö, arengukavade uuendamine ning külavanema valimine ja statuudi muutmine. Osalesid Ester Tammis, Linda Tikk ja Toivo Platov.
13. Eesti Päevalehe artikkel „Brasiiliast Hiiumaale kolinud eestlanna: inimesed arvasid, et ma olen hulluks läinud!“ Roberta Laasist, kellest saab uuel aastal meie rahvamaja perenaine.
- 13.-14. Kärkla kultuurikeskuses Hiiumaa käsitöö ja omatoodangu laat. Kauplemas olid Ülle

Lorits, Margit Kääramees, Viive-Kai Rebane ja Ain Koor.

21. Väike maitsete ja kingilaat Orjaku külamajas: müügil hiiumaised söögid-joogid ja kingitused.
24. Jõulujumalateenistus Kassari kabelis.
27. Selle aasta viimane Taizée palvus Kassari kabelis.
29. Traditsiooniline pühadevahekontsert. Orjaku saalimajas: „IVO LINNA 70 – jõulu-eri“.
31. Aastalõpupidu Orjaku külamajas. Loterii ja õnnevalamine, tantsuks ¾ kalameestebändist.

SUVEHOOAJAL OLID AVATUD:

- Hiiumaa muuseumi Kassari näitusemajas püsinäitus „Elu saarel. Tuli, vesi, õhk, maa.“
- Kassari rahvamajas Lia Lüdigi Algvere näitus ja Anne Rekkaro raamatu „Priius kallis Anne“ illustratsioonide väljapanek.
- Orjaku külamajas Lylian Meistri tekstiilinäitus „Aarete saar“ ning stendinäitused „Hiiumaa kalad“ ja „Hiiumaa loopealsed“.
- Kassari kabel oli avatud 13.06–31.08 neljapäeval, reedel ja laupäeval.

Sel aastal oli Kassari kabelis 12 Taizée palvust (iga kuu viimasel reedel), kaks ristimist, kolm laulatust ja üks matus. Metallpärgade restaureerimiseks kogunes korjanduskarpidesse kokku 64 eurot ja 45 senti, EELK Käina Martini koguduse arveldusarvele on laekunud kolmelt inimeselt kokku 50 eurot. Koguduse arveldusarve: EE632200001120172422. Täname annetajaid!

Komöödia ühes vaatuses
Müüvaldis Birze "Kalmaarkonservid" ainetel

**2019.a. Kassari haridusseltsi näitetrupile kohandatud
Raivo Rüütel**

Evi Sadul - Hermine Viil, pensionär
Sander Kopli - Peeter Krumm, raamatupidaja
Ulvi Osoja - Leila Krumm, tema naine
Tiivi Lipp - Siiri Põllu, loomapidaja
Rait Üksik - Toomas Põllu, tema mees
Fred Kotkas - Villu Raadik, ajakirjanik, Hermine
võõrpaag
Annika Käärmees - Barbi, juuksur
Kairi Reintal - Viktoriia Pilt, restorani omanik

PÄRLIPÜÜDJAD

21. ja 31. juulil
03. ja 04. augustil

Kell 19.00 Kassari
Rahvamaja õuel

VABARIIGI AASTAPÄEV
Kassari Rahvamajas

24. veebruaril
12-17 avatud kodukohvik Hõng

HÕNG

GLAD MY
21. JUULI
4. JUULI 2019

Andy Fito & Helen Maria Alder

KASSARI RAHVAMAJAS
KASSARI KULTUURINELJAPÄEVAD ESITLUS
NUNNU & ROCKSTAR
25/07/19
19.00

11 07
LAURI SAATPALE & JAAN SÖÖT
"OLEMESE TÄHTSUSLIKUS"

LUULE LOOD
Kassari Rahvamajas
1. augustil kell 18.00

Põlvkondlastest sõbrad, kutsu kaasa
Luule noortelisel lapsipäeval
suurest Kassari suvenema juures.
Tule meenutama koos! Olul ajal!!!

"OLIN NOOR JA TEGIN TÜKK..."
MARKO MATVERE JAANUS JANTSON MARGUS PÖLDSEPP

**MELANHOOLSED
MEESTELAULUD**

1. AUGUSTIL KELL 21.00 ORJAKU SADAMAS

PILETID EELMÜÜGIS
10€ ORJAKU KULAMAJAS
KONSERTIDÄÄVAL
14€ TÄISK, 10€ ÕPILASED, PENSIONÄRID
INFO TEL. 52 44 820

ORJAKU KULAMAJA - VILLAGE HALL

ESTI KULTUURIKAPITAL

LEADER

Kõige kassarilikum sõna

Kevadises lehes küsisime kassarilikke sõnu ja siin need on: *Sääretirp, õlu, rüüpama, lappima, magama panema, lapiti, õun, kurk, õilama, jutukera, unnapüük, mokalaat, uskmatu, piimapukk, Kassarimaa, kikkapüks, paadisadam, lautrikoht, kibuvits, rannakarjamaa, tammtee, mõttesoe, millimallikas, pilliroog, sarapuud, kassisaar, pläust, tralla, itu, limama* (teeb tööd, mis välja ei tule), *kadakane, kodima, meri, kadakas, Umnäsu* ja *üll*. Kassarile iseloomulikuks peeti ka kommet kutsuda inimest talu nime järgi, nt *Lepa Anna = Anna Sooba*.
Ju siis kõik see meie Kassarit iseloomustabki.

Täname kõiki, kes vastasid!

Liisusalme Kassarist ei laekunud.
Panen kirja oma lapsepõlves loetud liisusalmid:

*Üks helevalge tuvi lendas üle Inglismaa,
Inglismaa oli lukku pandud.
Luku võti katki murtud.
Ütle, mitu seppa seda parandama peavad.*

Kelle peale lugeja sõrm näitab, see nimetab arvu ühest kümneni ja lugeja loeb vastava arvu.
Mängija langeb välja ja loetakse edasi. Kes viimaseks jääb, saab mängu alustada. Kui tahetakse ruttu mänguga pihta hakata, võib ka esimene lahtiloetu olla mängu alustaja.

A, B, C – mängust välja läheb see.

*Hiir, hiir, ütle mulle, kes laskis paha haisu,
see on see paha haisu kott.*

*Punaste pükstega politsei
ütles mulle idi damoi
mina ei mõistnud vene keelt
keerasin selja, näitasin keelt.*

*Pimpel-pampel, piila-paala,
saksad sõivad ümber laua.
Kokk oli keskel, jagas praadi,
emand andis šokolaadi.*

Merike Tsirit (Niimann).

Neid lugesime Ida-Virumaal Püssi alevis lähinaabrite lastega, kes kõik olid tüdrukud. Meid oli kuus. See oli aastatel 1963–1972.

Täname

Anu Hülge, Diana Üksik, Eva Laur, Evi Sadul, Juta Tau, Silvi Steinberg, Tiia Karapetjan, Tiiu Kopli, Tiiu Nittim, Ulvi Mets, Urve Kääramees ja Valve Mölder hoidsid Kassari kabeli uksi teelistele avatuna. EELK Käina Martini kogudus tänab ja soovib head koostööd ka tulevikus.

Evi Sadul ja Merike Niimann töid asju loterii tarvis, Krista Roosi Tartust kinkis raamatukogule kunstiraamatu ning Lea Kallas Kärdlast annetas hulgaliselt käsitööajakirju. Suur tänu!

Teated

Eesti Rahvuskultuuri Fondi Lepa Anna Sukasääre nimeline allfond eraldas 430 eurot mälestustahvli paigaldamiseks Kassari sõjameestele, kes langesid Vabadussõjas ja II maailmasõjas.

Muuseumi on tulnud rohkelt fotosid nõukogude ajast. Vajame abi fotodel kujutatud inimeste ja kohtade tuvastamiseks.

Ootame huvilisi fotosid vaatama Kassari muuseumimajja 18. märtsil ja 22. aprillil kell 13.

Info: Helgi Põllo, tel 528 4401 ja Merike Niimann, tel 526 3168.

Kassari rahvamaja on 2020. aastal avatud:

1. jaanuar – 30. aprill KOLMAPÄEVITI 10–18

1. mai – 31. detsember KOLMAPÄEVITI ja NELJAPÄEVITI 10–18

Perenaiseks on uuest aastast Roberta Laas, keda kõik, kes rahvamaja külastavad, on arvatavasti juba kohanud. Tere tulemast, Roberta! Aitäh, Liisi!

Jõuluõhtu tuleb, süütab küünlaleegi

igäihe peale täna mõtleb keegi.

Paar sooja sõna, väike valguskiir

ja juba murdub pimeduse piir ...

Mõnusaid talvepühi, ilusat Eesti Vabariigi aastapäeva ja päikselist kevadeootust!

